

ruigtes, waterpartijen en oevervegetaties, en siergroen aan de orde. De uitgever heeft ervoor gekozen om de Praktijkgids voor wat betreft vormgeving en uitstraling aan te laten sluiten bij het boek 'Organiseer je eigen natuur'. Dit boek zal in december 2000 verschijnen.

Op zaterdag 26 augustus 2000 zijn de conceptteksten van de Praktijkgids uitgetest in een workshop. Ongeveer 20 Vlinder- en Libellenwerkgroepen konden op deze dag aanwezig zijn. Het eerste deel van de dag bestond uit lezingen over de inleidende hoofdstukken van de Praktijkgids. Achtereenvolgens kwamen 'Vlinders en libellen als handvat', 'Projectmanagement', 'Inventarisatie en monitoring' en 'Communicatie aan de orde'. Het middagprogramma bestond uit vier praktische gericht workshops. Deelnemers konden op twee workshops intekenen. Tijdens de workshops kregen de deelnemers een korte inhoudelijke toelichting op de thema's (inrichting en beheer van bosranden, graslanden, water- en oevervegetaties en siergroen). Hierna gingen de deelnemers in subgroepjes van drie of vier personen aan de slag om voor een fictieve situatie een beheer- en inrichtingsplan op te stellen. Deze workshops werden buiten gehouden en geholpen door het mooie weer was het voor velen een leerzame en plezierige dag. Bovendien lukte het een aantal deelnemers om naast de drukke workshop-activiteiten de sleedoornpage in levende lijve (voor velen de eerste keer) te zien te krijgen!

Cadeautip: CD-rom Tuin(d)ieren

De Vlinderstichting heeft samen met SWAN de CD Tuin(d)ieren uitgegeven. Deze praktische CD-rom staat boordevol informatie over de dieren in uw tuin. Door middel van veel informatie, foto's, illustraties en geluiden leert u bijna 300 algemene tuindieren kennen. En met behulp van de tuindeeën kunt u uw tuin nog aantrekkelijker maken voor bijvoorbeeld de zwarte roodstaart, het oranjepijpje of de blauwe glazenmaker. Tuin(d)ieren is voor f 79,50 (donateursprijs f 69,50) verkrijgbaar bij De Vlinderstichting. De prijs is inclusief verzendkosten. ISBN 90-72578-23-6 Bestelnummer: 0606

Het milieu van de natuur

Reeds twee keer eerder was een boek met deze titel te koop, maar dit laatste is zonder meer de mooiste. Boordevol prachtige kleurenfoto's is het om te beginnen al een heerlijk boek om doorheen te bladeren. Maar al snel begin je te lezen en dan blijkt dat de auteurs ook inhoudelijk goed geïnformeerd zijn. En wat net zo belangrijk is: ze weten het ook nog op een uiterst leesbare manier op te schrijven. In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op de drie belangrijkste bedreigingen voor de Nederlandse natuur: verzuring, vermessing en verdroging. Dit wordt geïllustreerd met een beschrijving van de effecten op een aantal soortgroepen, waaronder de dagvlinders. Het volgende hoofdstuk handelt over het herkennen van ecologische schade, maar ook over de fouten die je daarbij kunt maken.

Het hart van het boek zit hem in de hoofdstukken 5 tot en met 13, waarin de verschillende ecosystemen besproken worden. Zo'n hoofdstuk begint altijd met de beschrijving van een intact systeem. Boeiend om te lezen, maar voor de meeste mensen erg moeilijk om ooit te zien te krijgen. Vriendjes worden met de juiste boswachter, of naar het buitenland gaan, zijn nog de beste oplossingen. Want daarna wordt er aangegeven wat er allemaal mis kan gaan. En daarvan hebben we nu juist weer veel te veel voorbeelden bij de hand.

Tot slot zit er nog een cd bij het boek. Drie kort filmpjes nemen u mee (met de hoofdauteur) door duinen, graslanden en heiden. Van alle besproken ecosystemen zijn er dia-presentaties (alsof er niet al genoeg fantastische foto's in het boek staan). Maar het belangrijkste onderdeel is het Ecologische Kennis-Systeem (EKS). Dit is een programma, oorspronkelijk ontwikkeld voor Natuurmonumenten, waarmee het mogelijk is om zelf plantenopnamen te analyseren. Voor veel mensen zal het te hoog gegrepen zijn, maar wie echt doorzet (of ooit biologie heeft gestudeerd) zal er veel plezier aan kunnen beleven. Een goede kennis van planten en vegetatieopnamen is eigenlijk ook al een vereiste. Daarmee is dit onderdeel volgens mij alleen weggelegd voor een kleine groep.

Helaas raakte mijn computer (met geluidskaart) geheel over zijn toeren van de cd toen ik hem voor de tweede keer opstartte. Ik had de filmpjes al de eerste keer bekeken en dat was maar goed ook. Daarna kreeg ik gegarandeerd een vastgelopen machine als ik weer eens wat probeerde. Op een andere pc (maar zonder geluidskaart, dus het commentaar is niet te horen) loopt het programma overigens wel goed... tot voor kort, want ook hier heb ik net mogen herstarten.

Samenvattend: Het boek is een absolute aanrader voor iedereen met een brede interesse in natuur, de bedreigingen en hoe je die kunt herkennen. Ook de vlinders komen op een goede manier aan bod. Het gebruik van de cd was op twee computers van mij in ieder geval een vervelend avontuur. De inhoud van de filmpjes en de dia's zijn aardig, maar waren voor mij niet echt nodig. Het EKS is voor veel mensen misschien wat te hoog gegrepen. En iedere keer je computer opnieuw opstarten (of ligt het aan mij?).

Het milieu van de natuur. Rolf Roos, Renée Bekker en Joke 't Hart. Stichting Natuur en Milieu, Utrecht. ISBN 9070211602. Prijs f 89,50 incl. verzend- en administratiekosten. Te bestellen bij IVN, Postbus 1023, 1000 HC Amsterdam, tel: 020-6228115 of via www.smn.nl.

Chris van Swaay

Natuurbalans 2000

De derde Natuurbalans van het Natuurplanbureau, een samenwerkingsverband tussen het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (Stichting DLO) geeft een interessante en kritische analyse van de stand van zaken van natuur en milieu in ons land. Ook De Vlinderstichting heeft hieraan een bijdrage geleverd. Lijkt het In de discussies over het nieuwe natuurbelief soms alleen maar over aankoop van grote oppervlakte grond te gaan, in deze Natuurbalans wordt vooral aandacht besteed aan de kwaliteit van de natuur. Aan de hand van duidelijke grafieken en bondige teksten wordt duidelijk gemaakt dat weliswaar de oppervlakte natuurgebied groeit maar dat de verscheidenheid aan planten- en diersoorten ook steeds afneemt. Belangrijk hierbij is dat het huidige

milieubeleid niet voldoende is om in 2020 de beoogde milieudoelen te realiseren. Knelpunten zijn bijvoorbeeld de droge heiden en zandverstuivingen, de bossen op de hogere zandgronden, de droge schrale graslanden en de rivierduinen. Maar ook blijven de milieuoedities achter voor de verbetering van de kwaliteit van vochtige heiden en hoogveen, natte schraallanden en bronbossen. Verder constateert de nota dat de aanleg van groen in de Randstad stagneert en dat waardevolle cultuurlandschappen hun identiteit verliezen. Aanvullend milieuen ruimtelijke-orderingsbeleid is noodzakelijk.

De derde Natuurbalans is een waardevol document; foto's, grafieken en kaartbeelden in combinatie met goed leesbare teksten moeten ieder die betrokken is bij het natuurbelief overtuigen dat met een grotere oppervlakte natuur alleen nog geen natuurkwaliteit is gerealiseerd!

De Natuurbalans 2000, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven. ISBN 9014071914. Prijs f 46,95 excl. verzendkosten. Te bestellen bij RIVM, Postbus 1, 3720 BA Bilthoven, www.rivm.nl

Jan van der Made

Ecologische atlas van de Nederlandse wadvogels

Enige tijd geleden kwam de vierde in de serie kleurrijke en lijvige ecologische atlassen van de uitgever Schuyt & Co in Haarlem uit. Naast de eerste in de reeks, de dagvlinders van Noordwest-Europa (1992), verschenen reeds ecologische atlassen van de Nederlandse roofvogels en weidevogels. Ook deze wadvogel-atlas is weer een zwaargewicht (meer dan 350 pagina's) en geeft een schat aan informatie over die vogels die voor hun voedselvoorziening zijn aangewezen op de getijdenezone. De inleidende hoofdstukken geven de benodigde voorkennis over de getijdenezones en de vogelsoorten die in het boek de hoofdrol spelen. Niet onvermeld mag blijven dat een aantal soorten ook al aan bod kwam in het deel over weidevogels, maar de aspecten die in dit deel belicht worden zijn in veel gevallen van een heel andere orde. Dit boek laat vooral zien hoe vogels van de broedgebieden in het arctische noorden via getijdengebieden

naar overwinteringsgebieden trekken, welk voedsel ze gebruiken en hoe ze dit allemaal energetisch klaarspelen. De verklaringen worden benaderd vanuit 'beslissingen' die individuele wadvogels op de juiste momenten moeten nemen. Want door op het juiste moment de juiste keuze te maken vergroot een individuele vogel de kans op overleving en op een succesvolle voortplanting.

De auteurs zijn vogelonderzoekers aan diverse instituten in Nederland en ze zijn er in geslaagd om al het wetenschappelijke werk dat de laatste tientallen jaren aan steltlopers is gedaan overzichtelijk en begrijpelijk te presenteren. Naast al deze vlot gepresenteerde wetenschappelijke informatie zijn er talloze kleurenfoto's van Jan van de Kam, de initiatiefnemer van dit boekwerk. De foto's tonen de vogels in alle facetten van hun leven en zijn vaak erg mooi, tekenend en sfeervol. En dat is eigenlijk essentieel voor een boek over vogels, want ook bij een grote zwerm kanoeten op het wad gaat het om individuele vogels die ieder voor zich bezig zijn aan een lange reis over de wereldbol. En ieder dier moet het ieder seizoen maar weer klaar zien te spelen.

Jan van de Kam, Bruno Ens, Theunis Piersma & Leo Zwarts (1999). Ecologische atlas van de Nederlandse wadvogels. Schuyt & Co, Haarlem, ISBN: 90 6097 509 x, prijs f 98,50.

Dick Groenendijk

Eerste Nederlandstalige CD-rom over dagvlinders

Wie geïnteresseerd raakt in vlinders heeft al gauw een boekenkast vol met determinatiegidsen, fotoboeken, atlassen en van alles daartussenin. Een veel nieuwer fenomeen zijn de CD-roms. Die hebben zo hun voor- en nadelen. In het veld heb je er eigenlijk weinig aan, want wie loopt er met een dure laptop over de hei? Maar thuis biedt een CD wel extra mogelijkheden. Je kunt de informatie op allerlei manieren combineren en er uit halen wat je wilt.

Tot nu toe waren er wel Engelstalige cd's, maar nu is er dan ook een in het Nederlands. Hij behandelt alle dagvlinders van Europa, met uitzondering van de voormalige Sovjet Unie. Voor elke vlinder zijn

er fraaie tekeningen van Richard Lewington. De teksten zijn geschreven door Inge van Hal en Irma Wynhoff. Van veel soorten zijn er foto's van 'levende' vlinders en hun habitat. In kaartjes is de verspreiding op landniveau beschikbaar, waarin ook informatie over de voor- en achteruitgang per land is opgenomen.

Daarnaast is er de mogelijkheid te zoeken op een combinatie van maand, regio in Europa en habitat. Zo kun je dus gaan kijken welke vlinders op Zuid-Franse kalkgraslanden te verwachten zijn in mei. De CD wordt geproduceerd door een samenwerkingsverband van De Vlinderstichting (verantwoordelijk voor het inhoudelijke deel) en het ETI in Amsterdam (verantwoordelijk voor de programmatuur). Het ETI bracht al eerder CD-roms uit over de flora van Nederland en over vogels in Europa.

Chris van Swaay

Atlas van de Plantengemeenschappen in Nederland deel 1.

In de tachtiger en negentiger jaren zijn er in Nederland tal van verspreidingsatlassen van verschillende soortgroepen verschenen (planten, vogels, vlinders etc.). Onlangs is het langverwachte eerste deel van de Atlas van de Plantengemeenschappen in Nederland verschenen.

Dit is de eerste atlas waarin (planten)gemeenschappen op de kaart worden gezet. Het op kaart zetten van gemeenschappen in plaats van aparte soorten heeft als voordeel dat de verspreiding van gemeenschappen informatie op een ander niveau geeft over de kwaliteit van de ecosystemen en de natuur dan de verspreiding van afzonderlijke soorten.

De behandelde plantengemeenschappen corresponderen met het tweede deel van de Vegetatie van Nederland: de wateren, moerassen en natte heiden.

Na het verschijnen van de nieuwe classificatie in de vijf kloke en rijk geïllustreerde delen van de Vegetatie van Nederland, was ik nu wel heel nieuwsgierig geworden waar deze gemeenschappen in Nederland voorkomen. Deze atlas voorziet in deze behoefte. Hij telt maar liefst 334 pagina's. Van liefst 80 associaties worden met kaarten van de verspreiding voor 1975 en na

1975 op basis van atlasblokken (5x5 km) behandeld. Elke verspreidingskaart wordt vergezeld door een goed leesbare tekst waarin de verspreiding en wetenswaardigheden wordt toegelicht.

Voor de samenstelling van deze kaarten zijn maar liefst 32552 vegetatie-opnamen gebruikt. Daarnaast is ook gebruik gemaakt van directe opgaven van plantengemeenschappen en ook is een methode toegepast waarbij op grond van verspreidingsdata van plantesoorten uit FLORBASE de aanwezigheid van een vegetatietype aannemelijk is. Op deze wijze wordt heel inzichtelijk gemaakt waar de gemeenschappen echt zijn aangetroffen en waar het voorkomen waarschijnlijk is. Heel interessant en nuttig is een hoofdstuk over de standplaatscondities, sturende processen en bedreigingen van plantengemeenschappen van waterrijke gebieden waarvoor ook André Jansen, Piet Schipper en Mathijs Schouten hun medewerking verleenden. Aan de hand van het Dwingelderveld, de Weerribben en Zuid-Texel worden de sturende hydro-ecologische processen op landschapsschaal voor bovenlopen van beekdalen, laagveenmoerassen en natte duinvalleien helder uitgelegd. Ook aan dit hoofdstuk een tabel toegevoegd met de mate van bedreiging en herstelmogelijkheden van de behandelde plantengemeenschappen.

De tekst is verfraaid met vele gekleurde illustraties. De auteurs hebben zich ingespannen om bijzonder beeldmateriaal boven water te krijgen: oude kaarten, afbeeldingen uit oude kruidboeken en foto's van het menselijk gebruik van bepaalde plantengemeenschappen (bijv. van de nu vrijwel verdwenen zeegras-velden). Voor de tekst van elke vegetatiekundige klasse staat een aquarel van Ed Hazenbroek. Deze geeft vaak heel treffend het karakter van de klasse weer.

Nog een miniem punt van kritiek: op bladzijde 174 staat bij twee afbeeldingen links en rechts waar onder en boven wordt bedoeld. Een dergelijk kleine schoonheidfoutje kan niet verhullen dat Nederland er weer een prachtatlas bij heeft. Deze mag in geen enkele boekkast van iemand, die in flora en vegetatie geïnteresseerd is, ontbreken. De auteurs en de talloze mensen die hebben meegewerkt mogen met recht trots zijn op dit boek. Ik hoop

en verwacht dat de gegevens in dit boek uiterst bruikbaar zullen zijn voor het natuurbeheer en het herstel van plantengemeenschappen in Nederland.

E.J. Weeda, J. Schaminée en L. van Duuren. Met medewerking van S.M. Hennekens, A.C. Hoegen en A.J.M. Jansen. Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland, deel 1 Wateren, moerassen en natte heiden KNNV Uitgeverij, Utrecht. ISBN numme: 90 5011 132 7 Prijs: f 79,90

Arnout-Jan Rossenaar

DE VLINDERWINKEL

In de afgelopen jaren zijn er regelmatig veranderingen geweest in de verkoop van onze vlinderartikelen. U heeft gemerkt dat het sortiment steeds kleiner werd en dat sinds anderhalf jaar de meeste bestellingen vanuit het Groen Verzendhuis in Zeist werden verstuurd. Vanaf september jl. zijn wij bovendien met de verkoop via onze wederverkopers gestopt en na 1 april 2001 zal De Vlinderstichting vrijwel geheel haar directe verkoopactiviteiten beëindigen. De reden voor deze afbouw ligt voor de hand, namelijk dat onze verkoop de laatste jaren meer kostte dan hij opbracht. Van begin af aan hebben wij onze verkoop gezien als belangrijke promotie voor onze stichting, op voorwaarde dat er geen geld op moest worden toegelegd.

Gelukkig hebben wij andere mogelijkheden gevonden om u als donateur van nieuwe vlinderboeken en dergelijke te voorzien. In 'Vlinders' zult ook in de toekomst diverse interessante boeken en andere artikelen tegenkomen. Na 1 april kunt u de meeste boeken bestellen bij De Vlinderstichting p/a de Stichting Uitgeverij KNNV, de uitgeverij van onze boeken. De verzending en de facturering wordt dan door de KNNV verzorgd. U houdt uiteraard uw donateurskorting. Daarnaast zijn wij voor de verkoop van andere artikelen als wenskaarten in gesprek met Thomassen Trading B.V. U leest hierover in het februari-nummer meer. De Vlinderstichting zelf zal doorgaan met de verkoop van vlinderkijzers, lespakketten en buitenvlinders.